

EIDES

Aplicació de sentits

Una contemplació
retrobada

Rafael Abós-Herràndiz

Rafael Abós-Herrándiz. Metge, doctorat en Medicina Preventiva i Salut Pública, llicenciat en Ciències Religioses i membre de l'àrea d'espiritualitat (EIDES) de Cristianisme i Justícia.

Aquest quadern és una breu adaptació de la tesina que vaig defensar a la Facultat de Teologia de Catalunya el 30 de setembre de 2020, titulada *Aplicació de sentits-Portar els sentits*. El treball s'enquadra en la teologia espiritual i s'inspira en els Exercicis Espirituals de sant Ignasi de Loiola, de qui celebrem els 500 anys de la seva conversió. Tant la mateixa tesina com aquest quadern no haurien vist la llum sense la pacient i sàvia direcció de Josep Maria Rambla i Blanch, jesuïta especialista en espiritualitat ignasiana a qui estic plenament agraït. Aprofito per recordar amb gratitud totes aquelles persones conegudes i anònimes que, amb les seves aportacions i els seus comentaris, han millorat el contingut del quadern.

Edita Cristianisme i Justícia. Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona
+34 93 317 23 38, info@fespinal.com, www.cristianismeijusticia.net
Imprimeix: Ediciones Rondas S.L. Dipòsit Legal: B 6046-2022
ISBN: 978-84-9730-506-8, ISSN: 2014-6531, ISSN (virtual): 2014-6558
Edició: Santi Torres i Pau Vidal. Correcció: Núria Garcia Caldés
Maquetació: Pilar Rubio Tugas. Març 2022

APLICACIÓ DE SENTITS
UNA CONTEMPLACIÓ RETROBADA
Rafael Abós-Herràndiz

Introducció	3
Orar amb els sentits	5
Els fonaments de l'aplicació de sentits	8
L'aplicació de sentits als Exercicis Espirituals	11
Els primers autors	14
La importància de l'aplicació de sentits	23
Notes	27

INTRODUCCIÓ

Resar amb els sentits és una de les propostes que es fan en el marc dels Exercicis Espirituals de sant Ignasi (EE). La conveniència de conèixer, desenvolupar i oferir aquesta manera de pregar prové del fet que es recolza en la mil·lenària tradició espiritual cristiana i que la trobem ben present en tot el recorregut dels EE. Una llarga llista d'autors han estudiat i aprofundit l'ús dels sentits en la pregària i han esbrinat com s'hi utilitza la potència dels sentits espirituals de manera coordinada amb els sentits corporals.

Al llarg de les quatre setmanes d'EE delimitem fins a tres maneres de pregar relacionades amb els sentits; les trobareu breument resumides en una taula al final d'aquest capítol introductori. La primera manera és quan resem de forma directa «respecte dels cinc sentits corporals» [EE 238.2, 247, 248] i també quan orem imitant els propis de Crist [248.1] i els de Nostra Senyora [248.2].

La segona manera d'orar amb els sentits que sant Ignasi va anomenar «de la imaginació» tot ajudant-nos amb una composició de lloc que es pot fer sobre coses visibles [47.2] o sobre coses invisibles [47.5]; en aquesta segona manera d'oració tant podem fer

meditació [66-70] com contemplació [102-119].

Finalment, la tercera manera, que apareix a partir de la segona setmana d'Exercicis, consisteix a contemplar al final del dia, i amb l'ajuda dels sentits de la imaginació que ja hem esmentat, les matèries contemplades al llarg de la jornada. Aquesta darrera manera de fer oració que el sant de Loiola anomenà «portar els sentits»¹ i que la versió *Vulgata* dels EE designa parlant d'«*Applicatio sensuum*» avui la trobem designada amb els mots «aplicació de sentits». Aquesta manera d'orar és un dels cims espirituals dels EE.

Aquesta tripleta de maneres diferents d'orar les hem d'incloure dins

d'un conjunt heterogeni d'operacions espirituals [1.2] que el sant inseri dins l'itinerari dels EE i que contribueixen a la doble finalitat dels exercicis: d'una banda treure totes les afeccions desordenades i de l'altra buscar i trobar la voluntat de Déu [1.3-4]. Si bé és ben important saber orar amb tots els sentits, la conveniència de conèixer i aprofundir específicament en l'«aplicació de sentits» ens pot facilitar l'accés a un viatge lúcid i ple de saviesa a través de la darrera frontera sensorial vers l'interior de la nostra ànima, a tocar del no-camí vers Déu.

Escau de comentar que el present quadern vol ser una invitació a entrar en el món de l'esperit, a capbussar-se en el cor de l'espiritualitat i a aprofundir en la fenomenologia dels sentits i de la seva absència, tot contemplant la manifestació de Déu en les nostres vides. Qui s'endinsi en aquest text farà un recorregut per una part de la història del pensament cristià i de la teologia mística i espiritual des d'una perspec-

tiva ecumènica. No és sobrer dir que la incorporació d'obres, de fragments i d'autors dins d'aquest recorregut particular no ha estat exempta de la ineludible arbitriietat present en tota tria. De la mateixa manera que hi ha noms indiscutibles de la patristica, del pensament medieval i de la teologia del segle xx, també hi ha pensadors de perfil antropològic i filosòfic que inicialment no defensen un pensament netament cristià.

Quan preguem amb els sentits i utilitzem les dues formes primeres d'oració és llavors que estem en disposició d'arribar fins a l'«aplicació de sentits». Amb aquestes condicions, la llarga llista de fruits espirituals que s'obtenen són una invitació per a una pràctica espiritual sostinguda. Per això, abelleix assenyalar que es beneficiaran del contingut d'aquestes línies les persones que fan EE, les que les acompanyen i tothom que busqui un camí concret, sensible i natural, de trobada amb el Senyor.

MANERES D'ORAR EN ELS EE QUE ESTAN RELACIONADES AMB ELS SENTITS

1a manera. Orar sobre els cinc sentits corporals anunciats a [EE 238-243, 247-248]

1.1. dels propis sentits [EE 238 247]

1.2. de Crist o de Nostra Senyora [EE 248]

2a manera. Orar amb els sentits de la imaginació fent servir una composició de lloc

2.1. sobre coses visibles [EE 47.2]

2.2 sobre coses invisibles [EE 47.5]

2.3. fent meditació [EE 66-70]

2.4. fent contemplació [EE 102-119]

3a manera. Aplicació de sentits, o portar els sentits, passant els sentits de la imaginació sobre contemplacions prèvies i reflectint sobre un mateix [EE 121-125, 132-134, 159-161]

Sant Agustí va dir que amb els passos del cos pots apropar-te als de l'amor en totes les seves formes. I això és el que fan els sentits corporals: ens acosten al món i a la intimitat espiritual, i en darrer terme ens acosten a Déu. Dins d'un itinerari de recerca espiritual, els sentits corporals poden actuar com un sistema de portes giratòries per on entrem al món i per on el món entra en nosaltres. Aquest complex mecanisme pot exercir la seva funcionalitat d'una manera superficial i exterior o en qualitat de profund interior.

L'experiència proporcionada pels sentits corporals consisteix a donar raó del món que ens envolta, facilitar l'autoconeixement i oferir accés a determinades operacions espirituals que tenen lloc en el nostre interior gràcies als sentits espirituals. Aquests ens condueixen i ens endinsen, com faria l'ull d'una escala de cargol, en una altra manera de veure-hi, d'oïr, de sentir, d'olorar i de tocar. Tot plegat ens fa persones més properes al coneixement de la manifestació de Déu en nosaltres. Per tant, conscients de la importància que tenen tant els sentits corporals com els espirituals, sembla adient preguntar-se de què parlem quan parlem

dels sentits, i quina podria ser la seva finalitat ulterior.

Els sentits corporals i els espirituals

El sentit corporal de la vista ens permet fer dues accions ben diferents: veure i mirar. Si mentre veiem observem el món, mentre mirem ens hi concentrem. Es tracta d'accions que es poden complementar però no van juntes, perquè podem veure-hi sense mirar i mirar sense veure-hi. Per la seva banda, l'ús de la vista espiritual permet accedir a la mirada interior, que ens desvela la

realitat com ens és donada, de manera que accedim a una nova comprensió i una més gran profunditat de les coses, i finalment dimensionem de forma diferent el nostre interior.

L'oïda té també aquesta doble funcionalitat que hem dit sobre la vista; si bé quan oïm ens referim a l'acte simple i nu de percebre un so o una sonoritat, quan escoltem és quan n'assolim la consciència. Tot i que l'escolta és l'acte conscient i atent d'aquest oir, també podem escoltar sense oir i oir sense escoltar. Per l'oïda espiritual, que s'obre amb l'Esperit i s'afina en el silenci, rebem els moviments de la nostra ànima i els propis de la manifestació de Déu.

El sentit del gust es relaciona amb el sabor implícit dels actes de menjar i beure, dels quals depèn directament la nostra vida física. Així, anàlogament i com si depengués d'aquest sentit, la nostra vida espiritual, el seu homòleg interior, té en l'espiritualitat cristiana una presència remarcable gràcies a les arrels llatines del sabor (*sapor*), del saber (*sapere*) i de la saviesa (*sapientia*) que ens conviden a assaborir els moviments de l'ànima i a obrir-la al coneixement i al discerniment espirituals.

Al seu torn, l'arrel biològica de l'òrgan olfactiv es troba en la part més interna del cervell, la qual cosa ens assegura un registre profund de les sensacions, a tocar de l'inconscient. L'olfacte permet discernir tota mena de presències, ens orienta en l'espai i en el temps i proporciona una fina capacitat evocadora d'idees, sensacions, emocions i moviments de l'esperit. Si una única olor és capaç de revenir-nos a un escenari aparentment oblidat de la memòria, no ha d'estranyar que la tradi-

ció exhorti a escampar la fragància de Crist per tot arreu (cf. 2Cor 2,14) i sant Ignasi ens convidi a olorar la infinita suavitat i dolcesa de Déu [EE 124].

El tacte, nom d'origen onomatopèic, ens proporciona l'accés físic a l'univers contingent i tangible que ens envolta. Així, en tocar i/o ser tocats, ens movem de manera inconscient des d'un món extern i perifèric cap a un altre de percepcions internes i conscients. El tacte intern comunica de manera directa i natural el nostre exterior amb l'interior. L'evangeli dona mostres de la rellevància espiritual del tacte quan toquem amb la mà (cf. Mc 1,31), ungim (cf. Lc 7,37-38), som incrèduls (cf. Jn 20,25-29) o fins i tot quan traïm (cf. Mc 14,45). També ho fa quan ens trobem en un pla més senzill i quotidià. Si en fer un simple bes impliquem de manera natural i espontània els cinc sentits corporals i els cinc espirituals, comprendrem que parlar dels sentits sigui tan important i ensems tan delicat. Al capdavall, els sentits corporals i els espirituals ens unifiquen i transcendeixen de manera natural, gairebé sense saber com.

Orar amb els sentits en l'antiguitat

Els primers registres escrits de la humanitat ja revelen l'ús de diferents funcions dels sentits corporals. Aquesta operativitat sensible implica percepcions i operacions mentals que van més enllà de l'esfera sensorial i poden ser valorades com a expressions d'una transcendència o d'una forma incipient de pregar amb tots els sentits. El poema babilònic de Gilgameix

(?-4700 aC), considerada la narració èpica escrita més antiga que s'ha trobat fins ara, conté les aventures d'un rei que, basant-se en la tradició oral i la mitologia sumèria, realitza un viatge iniciàtic. El seu trajecte no és només físic sinó també interior, i mostra com els sentits corporals poden transferir la seva funció sensorial al camp afectiu.² Igualment, l'extens poema homèric de l'*Odisea*, més enllà de promoure la saviesa dels humans, està farcit de referències als sentits corporals que mouen el lector a créixer i madurar,³ obrint-lo a una nova dimensió més enllà del component visible, tangible i somàtic.

Els textos bíblics, transmesos i meditats segle rere segle, són el patrimoni identitari i la memòria escrita de la societat hebrea. Articulats al voltant de Déu i associats a la transcendència, aquests relats bíblics escrits amb diferents intencions i des de mentalitats allunyades de l'actual mostren diferents maneres de pregar amb tots els sentits. En el Gènesi (cf. Gn 9,16), la vista ens evoca records de forta càrrega simbòlica⁴ i l'oïda sent la presència del Senyor, en qui es reconeix pecador.⁵ Una benedicció, dirigida al poble d'Israel en el llibre dels Nombres (cf. Nm 6,22-27),⁶ la farà seva anys més tard sant Francesc d'Assís com a acció de gràcies. A Isaïes (cf. Is 35,4-7a)⁷ els sentits corporals es desclouen contemplant el floriment del desert per on

passa la comitiva d'israelites quan torna de l'exili, una idea central del segon Isaïes. El llibre de Job, himne poètic del segle VI aC, interpel·la l'esforç humà (cf. Jb 28,9) i venera el Senyor que és el camí de la saviesa (cf. Jb 28,23).

La tercera part de la Bíblia hebrea inclou un salteri amb cent cinquanta poemes, el contingut d'alguns dels quals (cf. Sl 131,133 i 139) facilita pregar amb els sentits corporals albirant la transcendència. El salm 131 (130) se situa en el temps posterior a l'exili i és l'oració d'algú que prega des de la confiança en Déu, en Déu té posats els ulls i se sent com un infant a la falda de la mare. El salm 133 (132) té caràcter sapiencial i mostra la salutació de qui entra en una casa on es conviu en germanor. El perfum de l'estança, interpretat com allò que suavitza i refresca talment la rosada de l'Hermon, és agradable al sentit de l'olfacte i representa el paper d'un bondadós i amable germà gran que no s'aprofita del seu privilegi. En aquest cas, el sentit de la vista espiritual ens porta a contemplar com miraria Déu la convivència harmoniosa dels germans, i convidava el visitant a imitar-los i a romandre en aquella casa. El salm 139 (138) és un himne amb reflexions didàctiques i sapiencials que ensenya com Déu penetra amb la seva mirada l'obra de la seva creació, escolta tota paraula i envolta l'home amb poder i força per tot arreu com ho fan l'aire i la llum.

L'aplicació de sentits no és una creació de sant Ignasi, arrela en una tradició cristiana que es remunta als primers temps.

El principi està en Orígenes

Una part important dels fonaments teòrics de l'«aplicació de sentits» la trobem en Orígenes (184-251 dC) quan utilitza una exegesi al·legòrica i sistemàtica per bastir una doctrina sobre els cinc sentits espirituals; tanmateix, hi atribueix una terminologia no gaire precisa en resposta a la polèmica mantinguda amb el filòsof Cels, aferrissat defensor de la idea que els cristians percebien Déu pels sentits corporals.

Orígenes fonamenta el seu pensament en dues cites del llibre dels Proverbis: Pr 2,5⁸ i Pr 3,5,⁹ i una tercera extreta de la carta als Hebreus: He 5,14.¹⁰ Des d'elles, elabora per primera vegada en la història del pensament cristià una reflexió, en format de *lectio divina*, que designa per analogia a tots els òrgans sensorials i la seva funcionalitat facultats que són pròpies de

l'Esperit, i entén els sentits espirituals en qualitat de potències de l'ànima.¹¹ Això vol dir que disposem de la vista per contemplar les visions celestials, de l'oïda per distingir les seves veus, del gust per assaborir el pa diví que baixa del cel i dona vida al món (cf. Jn 6,33), de l'olfacte per flairar la bona olor de Crist (cf. 2Cor 2,15) i del sentit del tacte per palpar amb les mans el verb diví (cf. 1Jn 1,1).

Orígenes afirma que la doctrina dels sentits espirituals se'ns farà més clara en la mesura que ens fixem en aquelles persones que desenvolupen els seus sentits espirituals. Així doncs, ens serà més evident en la proporció en què tinguem el Crist al centre de la nostra pregària i utilitzem les Sagrades Escripures com a font d'inspiració i llum. Aquest pensador cristià també recorre a la via dels contraris per reafirmar-se en aquesta idea, i demana que

ens fixem en les persones que no poden usar llurs sentits espirituals perquè la seva facultat de veure-hi és cega, la de sentir és sorda i la d'olorar està obstruïda. Per al restabliment de la seva plena funcionalitat és indispensable la gràcia de Déu i l'exercici personal. Justament per això i mercès a la seva doctrina es pot explicar la inspiració profètica, la profunditat de visió d'Isaïes o d'Ezequiel i els punts culminants de la mística bíblica com les visions de Moisès sobre Déu i de Pau sobre el cel.

La continuació de l'obra d'Orígenes

Evagri Pòntic, al segle IV, amb un llenguatge inspirat en els ensenyaments del seu mestre Orígenes, introdueix l'ús dels sentits espirituals com una ajuda al discerniment espiritual. Per Evagri, de la mateixa manera que els sentits corporals s'adonen de les coses sensibles, els sentits espirituals penetren l'objecte i en discerneixen el seu aspecte més enllà del sensible, en una tasca difícil d'escometre. L'ull espiritual en reconeix la seva existència, l'oïda espiritual entén el seu significat íntim, el sentit del tacte li referma la certesa del que viu i el gust i l'olfacte li donen afectivitat. Segons aquest autor, l'activitat pròpia dels sentits espirituals està lligada a la percepció espiritual, i per això el seu ús pot ajudar al discerniment espiritual.

Per a Diàdoc de Fòtice,¹² asceta del segle V, l'ús dels sentits espirituals facilita el coneixement experimental de la inhabitació de Déu en l'ànima i la percepció de la consolació divina que habita l'home. A part de citar el fenò-

men de la consolació, anotat per sant Ignasi en els EE [316], Diàdoc introdueix al món dels sentits espirituals uns conceptes nous i diferents dels utilitzats fins al moment, com per exemple: «els ulls de l'esperit», «la llum divina» o «la il·luminació».

Sant Gregori de Nissa, pare de l'església al segle IV, incorpora a les explicacions sobre el Càntic dels Càntics la teoria dels cinc sentits espirituals. Finalment, sant Agustí (354-430 dC), mestre espiritual dels primers segles del cristianisme, segueix l'argumentació dels cinc sentits espirituals d'Orígenes i deixa per escrit la intuïció sobre la profunditat i interioritat que poden assolir.¹³

Amb l'edat mitjana es continua avançant

La regla de sant Benet és un escrit del segle VI que recull un codi de vida monàstica. Desenvolupat en setanta-tres capítols de caràcter legislatiu i doctrinal, hi trobem determinades prescripcions que articulen els sentits corporals i els espirituals. En aquest corriol, destaca el setè capítol, dedicat a la humilitat descrita servint-se de l'escala de dotze graons del somni de Jacob (cf. Gn 28,12). El primer graó es refereix al sentit de la vista espiritual que convida a mantenir sempre davant dels ulls no un objecte material sinó un d'immaterial com és el temor de Déu, perquè Déu ens observa i mira tothora des del cel. L'ús del sentit del tacte espiritual el trobem al quart graó, quan recomana abraçar la paciència com a virtut teològica i sentir al nostre cor que som els darrers i les persones més vils.

Dos graons més sobre la humilitat, el cinquè i l'onzè, relacionen l'oïda corporal amb l'espiritual. El cinquè, quan la mare abadessa o el pare abat escolten els pensaments dolents que passen pel cor del germà o llurs faltes comeses secretament, i qui les manifesta es veu obligat a oir-les amb les seves pròpies orelles. L'onzè aconsella parlar de manera suau, sense riure, humilment, amb gravetat, dient poques paraules i assenyades, sense esclats de veu.

Abelleix de destacar dos graons més pel fet de combinar singularment els sentits corporals i els espirituals. És el cas del vuitè, que recorda al lector que no ha de fer altra cosa que allò que veu de l'exemple dels més grans, i del dotzè que encoratja a viure la humilitat no només al cor sinó també a expressar-la al cos fent-la manifesta als altres. També fonamentada en la regla benedictina, Hildegarda de Bingen (1098-1179) utilitza una mística de caràcter més didàctic que extàtic i parla de visions en estat de vetlla. Tot i que mai entra en èxtasi ni té al·lucinacions ni somnis, transmet amb llenguatge al·legòric un ensenyament empeltat dels sentits espirituals en sentir-se i saber-se traspasada per Déu. Durant les seves visions sent una veu que li va explicant allò que els seus ulls interiors veuen i se submergeix en una llum vivent mentre esguarda amb els ulls oberts.

Finalment, sant Bonaventura (1221-1274) enriqueix els fonaments posats

per Orígenes relacionant els cinc sentits espirituals amb la gràcia i els actes humans de la intel·ligència i la voluntat. Aquest sant considera que pregar Déu amb els sentits espirituals representa el grau més alt de perfecció assolible perquè es realitza un acte de contemplació que té Déu per objecte. Aquest franciscà del segle XIII destaca dos sentits espirituals més que els altres; per una banda, el gust espiritual, que permet a l'ànima humana experimentar amb satisfacció la gràcia de Déu, i per l'altra, la vista espiritual, que dona satisfacció als actes de la intel·ligència.¹⁴ La seva doctrina dels cinc sentits espirituals ressegueix la d'Orígenes i l'orienta més cap a un «conèixer» i «sentir» la relació amb Déu que no pas a tenir una visió intel·lectual i immediata de Déu al món. Però la gran aportació del seu pensament en aquest camp és la concreció de cada sentit en la persona del Crist. La vista espiritual percep l'esclat de la llum i la bellesa de Crist; l'oïda espiritual en capta la paraula viva; l'olfacte espiritual troba la paraula inspirada del Fill de Déu; el gust espiritual en percep la dolçor, i el tacte espiritual l'atrapa com a verb encarnat del qui en considera la sublim suavitat. Llegint així aquesta cristologia dels sentits espirituals es pot veure com sant Bonaventura construeix un itinerari espiritual plenament sensible i fet de cinc elements que l'acompanyen: esplendor, harmonia, perfum, dolçor i suavitat.

L'APLICACIÓ DE SENTITS ALS EXERCICIS ESPIRITUALS

Les primeres notes del llibret dels EE foren escrites per sant Ignasi al principi de la seva conversió a Loiola mercès a la seva capacitat d'observar els moviments espirituals que vivia. Això ha fet que el redactat final dels EE sigui considerat un vertader autoretrat del seu esperit i dels camins i mitjans que va fer servir Déu per elevar-li l'ànima,¹⁵ i que es corresponen amb un conjunt d'operacions espirituals que es donen en la persona.

«Anotacions»

L'anotació inicial dels EE [1] té dues parts que deixen ben palesa aquesta idea. En la primera s'assenyala clarament la finalitat dels EE, que és: «...buscar i trobar la voluntat de Déu en la disposició de la meua vida» [1.4], i en l'altra es dona detall de quina mena d'activitats hi porten: «...tota manera d'examinar la consciència, meditar, contemplar, d'orar vocal i mental i altres operacions espirituals...» [1.2].

Només amb la profunditat d'aquesta concepció espiritual podem entendre que Ignasi encapçalés el text dels EE amb vint consells pràctics i rellevants dirigits a fomentar alguna intel·

ligència i ajudar a sentir i a assaborir els moviments de l'ànima [1.1, 1-20]. D'aquestes recomanacions que Ignasi designa amb el nom d'«Anotacions» en destaquen les que conviden a sentir i a assaborir directament l'activitat espiritual [2.4], és a dir, a viure amb plenitud els moviments interiors [12.2] i a experimentar la inhabitació de Déu [15.4] gràcies a l'ús d'oracions i els exercicis [16.4]. De fet, la vinculació que fa el sant dels assumptes espirituals [215.1] amb l'adveniment d'un sentiment és força remarcable; potser per això el terme «sentir» apareix fins a trenta-dues vegades en el text dels EE i s'acompanya sovint del verb «conèixer».¹⁶

Tres maneres de pregar amb els sentits

En el decurs dels Exercicis, i sense tenir un lloc explícit i precís, trobem les diferents maneres d'oració amb els sentits que ens porten progressivament a l'aplicació dels sentits. La primera manera, senzilla, gairebé com a títol introductori i com a manera d'orar inicial [247.2], proposa pregar de forma directa «sobre els cinc sentits corporals» [238.2, 247, 248]. Es busca que l'ànima s'hi aparelli i se n'aprofiti sense gaire forma ni manera concretes [238.3], però fent l'exercici previ de «reposar una mica l'esperit» [239.1] i de considerar «cap a on anem i a fer què» [239.2]. En aquesta incipient tasca espiritual el sant ens proposa l'ajuda d'imitar Crist i Nostra Senyora en l'ús que fan dels seus sentits [248.1, 248.2].

La traducció llatina dels EE, *Vulgata*, anomena «*Applicatio sensuum*»¹⁷ una manera de pregar reservada al període final del dia i present a partir de la segona setmana d'exercicis, tot i que en la primera setmana també l'hi podem trobar en forma primordial i poc desenvolupada. En aquest primer temps, el text ignasià introdueix aquesta manera amb discreció i sense donar-hi un títol propi ni una entrada remarcable, indicant que es tracta d'una meditació [EE 65-72]. Així, fent un pas més en una iniciàtica progressiva espiritual, i encara en la primera setmana, sant Ignasi proposa una segona forma d'orar ajudant-se dels sentits interiors o espirituals, ell en diu «de la imaginació» [47.3] tot aplicant-los a un objecte concret tal com es proposa en la meditació sobre l'infern [66-70]. S'ofereix veure amb la vista de la imaginació [66], es-

coltar amb l'oïda [67], olorar amb l'olfacte [68], assaborir amb el gust [69] i tocar amb el tacte [70] elements concrets i propis de l'infern. Cal adonar-se que a aquest exercici, com el temps destinat a l'aplicació de sentits, s'hi dedicarà una hora abans de sopar [72.2].

Finalment, la tercera manera també utilitza els sentits de la imaginació presentats [121.2], amb la novetat que l'assumpte a contemplar no és pas un punt concret sinó tot el que ha passat i s'ha contemplat prèviament al llarg del dia [101, 110]. L'«aplicació dels sentits» ens és proposada des de la segona setmana [121-125] fins al final dels EE, i funciona com una prolongació de les repeticions que intenta tornar a admirar i a assaborir, contemplant sobre cosa ja contemplada.

Portar els sentits

A partir de la segona setmana es prega amb cada un dels cinc sentits mitjançant la matèria pròpia de les diferents contemplacions [121-126].¹⁸ Convé notar la diferència en la qualitat de la pregària amb els sentits quan aquesta es planteja en la primera i la segona contemplació al principi del dia, i punt per punt [106-108, 114-116], i quan es fa abans de l'hora de sopar [121-125, 128.2, 129.3] passant els cinc sentits. Aquesta última és l'anomenada pròpiament «aplicació de sentits». En el primer cas es recomana amb brevetat utilitzar els sentits, i en canvi, en l'oració abans de sopar l'exercitant ha de fer un menor esforç de fixació en la pregària i se li demana una intensitat afectiva més gran perquè s'inclouen múltiples operacions espirituals, per exemple

«veure les persones [121] meditant i contemplant» [122], «oir el que parlen i el que poden parlar» [123], «olorar», «abraçar i besar» [125]. En un entorn espiritual que progressa i en profunditat, no ha d'estranyar que *portar els sentits* tanqui les contemplacions de cada dia [121] a partir de la segona setmana.

A partir d'aquí i cada dia, el sant habilita un espai reservat per a l'activitat pròpia de l'«aplicació de sentits». És el cas del segon dia [132.2]: «es faran dues repeticions i el portar dels cinc sentits sobre elles»; i s'ofereix la possibilitat de prendre dues contemplacions, la presentació del temple [268] i la fugida d'Egipte [269], o bé només una [133.1.2] sempre portant-hi els cinc sentits. Per a persones amb un ànim més disposat, Ignasi aconsella [133.2]: «repetir (les contemplacions) a l'hora de vespres, i portar els sentits abans del sopar». L'exercici del final

del dia de passar-hi els sentits s'estén des del tercer dia [134, 136, 149, 159] fins al sisè [161.1] i des del setè fins al dotzè [274, 275, 278, 280, 285, 287 i 288], deixant amplitud respecte d'allargar o escurçar el temps [162].

La tercera setmana es manté la mateixa cadència. El primer dia [204.2]: «abans de sopar, es portaran els sentits sobre ambdues contemplacions», i així des del segon fins al cinquè dia [208.1-2,3,6,7]. Finalment, a la quarta setmana també s'especifica [226.5]: «En els misteris de la resurrecció, i així en tot el que queda, es pot regir pel mateix mode de la setmana de passió, així com en repeticions, cinc sentits»; [227.3]: «portant els cinc sentits sobre els tres exercicis del mateix dia, notant i fent pausa en les parts més principals i on hagi trobat més mocions i gustos espirituals». En definitiva, al llarg dels EE es manté una cadència que promou el clima espiritual.

APORTACIONS A L'ESTUDI DE L'APLICACIÓ DE SENTITS

La teoria i la pràctica de l'aplicació de sentits ha estat desenvolupada després d'Ignasi per un seguit d'autors que han ajudat a aprofundir en el seu significat.

Juan Alfonso de Polanco (1517-1571)¹⁹

Teòleg i fidel secretari de sant Ignasi, escriví un dels millors i més complets directoris d'EE.

Es tracta d'un text ric en penetració psicològica i profunditat espiritual que preparà, anys més tard, el naixement del directori oficial. Preocupat per la intensitat amb què calia treballar els EE, hi descriu detalladament l'«aplicació de sentits» que intueix en dos nivells i que no tothom a la Companyia compartia. Ens diu que hi ha uns sentits imaginaris que proporcionen el fonament per a una forma primera d'aplicació de sentits més pròpia d'una meditació i que es pot donar a perso-

nes menys exercitades espiritualment; d'altra banda, tenim uns sentits de raó superior o mentals que convé proposar a persones més avançades en la vida contemplativa. Segons Polanco, dependrà de la discreció de qui acompanya els EE que proposarem una via o una altra.

Jeroni Nadal (1535-1575)

Ha passat a la història de la Companyia per la seva insistència davant de sant Ignasi per tal que accedís a narrar el seu itinerari espiritual. Reconeix l'existència de cinc sentits espirituals que corresponen als cinc sentits exteriors i aconsella practicar l'elevació

espiritual amb l'«aplicació de sentits» buscant-hi les llums més altes en totes les coses. Ens recorda que no hi ha obscuritat en la llei de Déu i que és possible veure-hi clar tot i ser temptats contínuament a través dels sentits.

En fer l'exegesi del fragment de la guarició del cec de naixement (cf. Jn 9), Nadal entén que Crist no ha vingut només a llevar els pecats i les imperfeccions humanes sinó a augmentar les nostres facultats naturals com la memòria i la intel·ligència, entre d'altres. Recomana demanar a través de la pregària la purificació dels sentits corporals perquè esdevinguin un vehicle de penetració de la vida interior, i evitar d'identificar les coses sensibles per la càrrega de corrupció de pecat que eventualment poden portar. Per a ell és important adonar-se dels fruits que es recullen interiorment en fer servir els sentits espirituals i aconsella que, allà on els sentim, sigui en algun punt de la pregària o en una petició que ha estat resposta, cal aturar-s'hi i reposar suaument. Nadal ens convida a trobar la gràcia dels Exercicis en el fet de no negligir les inspiracions que rebem cada dia en la nostra ànima posant-les en pràctica perquè portin fruit.

El directori d'Exercicis del 1599

El número 156 del directori oficial²⁰ mostra l'amputació que va patir l'«aplicació de sentits» a favor de ser presentada com a inferior en una meditació. Diu així:

3. Diferència entre Aplicació de sentits i meditació. Però aquesta Aplicació de sentits es diferencia de la meditació;

perquè la meditació és més intel·lectual i s'entreté més en el raciocini i és molt més elevada, doncs discorre per les causes i efectes d'aquells misteris i investiga en els atributs de Déu, com són la bondat, la saviesa, la caritat etc. L'Aplicació, en canvi, no discorre, sino solament es deté en coses per l'estil, amb les quals gaudeix i es delecta amb profit espiritual.

Encara, en el directori del 1599, en la seva anotació 157, es llegeix:

4. La doble utilitat de l'Aplicació de sentits. La utilitat de l'aplicació és doble: doncs unes vegades, quan l'ànima no pot considerar les coses més profundes, a l'aturar-se en elles, es va disposant i elevant paulatinament vers les més altes; altres vegades, al contrari, empapada ja l'ànima, ardent en devoció pel coneixement d'aquells alts misteris, al descendir després a aquestes coses sensibles, en tot troba aliment, consolació i fruit per l'abundància de l'amor, que fa que encara allò més insignificant, i les mateixes inclinacions del cap s'apreciïn millor i ofereixin matèria d'amor i consolació.

Luis de la Puente (1554-1624)²¹

Notable escriptor i director espiritual, no ha deixat escrit cap document que parli directament de l'«aplicació de sentits», però explica que la imaginació ajuda molt la pregària perquè proporciona figures o imatges de les coses que s'han de meditar, per tal com centra l'atenció i estalvia la dispersió. Per assolir l'oració mental recomana que

fem servir l'oració vocal i les altres potències, i que també ens ajudem amb la imaginació, perquè aquesta posa davant de l'ànima el que es vol meditar, com si hi fos present. Tanmateix, de la Puente remarca que a les persones molt imaginatives cal advertir-les bé que poden ser víctimes d'il·lusions si arriben a pensar que la seva imaginació és revelació, i que la imatge creada dins seu és la mateixa cosa que volen meditar.

Pel que fa a la utilització dels sentits corporals, Luis de la Puente no dona cap regla d'ús perquè depèn de com cada persona s'hi aparella; n'hi ha que es troben millor amb els ulls tancats i d'altres obrint-los, mirant al cel o centrant-se en alguna imatge. Mentre uns orants se senten destorbats si perceben sons, a d'altres se'ls encén l'ànima escoltant cant o música religiosa. En tot, cada persona ha d'escollir el que més l'ajudi a la quietud i la devoció.

Segons Luis de la Puente, la primera manera que Déu té de comunicar-se algunes vegades és per la vista espiritual, tot donant una mena de llum tan aixecada que deixa l'ànima il·lustrada i perfeccionada. Aquest fet s'acompanya d'alegria espiritual, proporciona plaer i goig espirituals per la novetat de les coses divines vistes. La segona manera és a través de l'oïda espiritual on Déu parla dins de l'ànima amb inspiracions, unes paraules interiors vives i eficaces semblants a les que oïm amb l'oïda del cos. Així se'ns ensenya alguna veritat o es descobreix la voluntat de Déu amb tanta eficàcia que la persona que escolta s'aficiona al seu compliment i l'ànima s'hi orienta alegre, confiada i encesa. La tercera forma fa referència a l'olfacte espiritual.

Aquesta manifestació infon en l'ànima una fragància de les coses espirituals tan suau que conforta el cor i l'esperona a seguir buscant-les fins assolir-les tal com es diu en el llibre del *Càntic dels Càntics* (cf. Ct 3,6),²² com Pau testimonia (cf. Rm 12,12)²³ i com trobem als Fets dels Apòstols (cf. 2Cor 2).²⁴ La quarta és pel gust espiritual amb el qual Déu dona a l'ànima tant de fervor i dolcesa pels assumptes espirituals que al seu costat les coses de la carn sembla que tinguin un gust desagradable. Així com en el menjar hi ha molts gustos, el Senyor regala gran varietat i grandesa de consols (cf. Sl 34,9),²⁵ perquè el manà tenia el gust de tots els menjars (cf. Sv 19,20)²⁶ i a David li suposava més dolcesa que la mel del rusc (cf. Sl 19,10-11).²⁷ Aquesta dolcesa, després de ser assaborida, no hi ha llengua que pugui declarar-la perquè sobrepassa tot el que el nostre sentit del gust és capaç de copsar.

Finalment, la cinquena manera de comunicar-se de Déu és pel tacte espiritual, tocant amb les seves inspiracions amoroses el més íntim del cor. Aquí, el Senyor s'ajunta a l'ànima amb tanta suavitat que no es pot explicar, si no s'usa el llibre del *Càntic dels Càntics*. Déu l'abraça interiorment amb els seus braços caritatius i la regala interiorment amb la seva presència i amb grans senyals de pau i amistat, fins al punt que s'exerciten els col·loquis interns i els actes anagògics.²⁸

Luis de la Palma (1560-1641)

Segons el teòleg Luis de la Palma,²⁹ el llibret dels EE ensenya no només a buscar Déu en totes les coses sinó tam-

bé la manera de trobar-lo: contemplar després de meditar. Aquest ordre no és irrellevant, perquè mentre la meditació busca i pregunta a totes les coses per informar-se de la veritat i s'atura i considera les persones, la contemplació gaudeix del que ha trobat la primera, ho mira amb gran simplicitat i busca Déu en tot.

Així, la contemplació és molt semblant a la manera de treballar dels sentits, és a dir: d'una manera directa i sense cap mena de treball ni de discurs, cada sentit gaudeix de l'objecte que té present. Així com els ulls gaudeixen de la llum i de la visió dels camps i dels cels i de les estrelles, i les orelles frueixen de la música suau i afnada i el gust ho fa dels menjars delicats i saborosos, i tot això sense cap mena de treball ni discurs sinó gaudint cadascun de l'objecte que té present, així mateix acostuma a gaudir l'enteniment del coneixement d'algunes veritats. Veritats que són donades a l'enteniment com si les veiés i hi estiguessin presents, com si les assaborís o les toqués amb les mans.

Aquesta concepció permet entendre la intenció del sant de Loiola de posar —en molts dels dies d'Exercicis i a la darrera hora de pregària— una aplicació de sentits sobre la contemplació ja feta. El sant no parla dels cinc sentits corporals, sinó dels sentits de la imaginació [EE 121] i de l'enteniment, els quals tornen de nou a les contemplacions sense discursos ni treballs, amb la mateixa facilitat i suavitat amb què treballen els sentits sobre els objectes que tenen presents. Un exemple clar el trobem en la segona setmana; la cinquena contemplació del primer dia ens posa davant d'una perfecta con-

templació en la qual l'ànima, aixecada d'ella mateixa i per damunt dels sentits, sent les coses espirituals com si les veiés, les sentís, les olorés, les assaborís i les toqués. Pel que fa a la tercera i quarta setmanes dels Exercicis, sant Ignasi utilitza una mistagògia diferent; en primer lloc, posa dues contemplacions, una a mitjanit i una altra al matí, i li segueixen dues repeticions sobre els punts que han tingut més sentiment, cadascuna d'elles amb tres col·loquis.

Aquesta manera de contemplar mostra com treballen els sentits de la imaginació fent innecessaris els punts de pregària. Es tracta d'una manera còmoda de donar forma a les coses espirituals que aprofundeix la contemplació prèvia i esdevé el lloc més elevat que tenim els humans des d'on pregar. En el seu gest plana una facilitat natural de tracte, talment com una mare amb la seva filla als braços, que no té cap necessitat de fer discursos ni donar arguments sobre la felicitat que viu.

Ignasi Casanovas (1872-1936)³⁰

Reconeix l'art que té el llibret del sant per fer que totes les facultats i potències humanes contribueixin a assolir la santedat, entre les quals el primer lloc és per als sentits externs; destaquen de manera remarcable la vista i dos sentits més grollers i propensos al desordre com són el gust i el tacte i, en canvi, res no diu ni de l'oïda ni de l'olfacte.

Aquest jesuïta afirma que, a banda dels sentits externs, trobem els interns amb una influència poderosa en l'ànima. Ocupa un lloc preminent la imaginació plàstica, una mena de mirada interna de més penetració que la

proporcionada per la mirada externa dels ulls corporals i que el sant la fa participar en totes les meditacions i contemplacions. La seva primera comesa és modelar la composició de lloc, en què es forma una imatge sensible presentada com si es tractés d'una projecció cinematogràfica rica en detalls vius i oberta a elaboracions que n'augmenten la devoció. No és pas un mirar l'escena d'una situació allunyada des d'un temps passat, sinó introduir-se dins d'una representació viva i present de què l'exercitant pren part amorosament. Casanovas fa notar que molts exercitants no disposen d'aquesta capacitat per crear representacions, o que de vegades la imaginació plàstica visual no és tan viva com l'auditiva, que en fer l'ofici d'oïda interna sent el que les persones parlen. Així ho proposen els EE quan es prega l'Encarnació amb el col·loqui entre l'arcàngel i Nostra Senyora, les turbulents converses dels homes o les veus redemptores de la Santíssima Trinitat [EE 107].

I quan sembla que Ignasi esgota les possibilitats tècniques per treballar la vida espiritual, els EE encara fan un pas més. Segons Casanovas, Ignasi vol posar en moviment els sentits interns de l'ànima per acostumar-los a viure les coses espirituals i fer-los gaudir plenament dels delits íntims de l'esperit, molt superiors en puresa i elevació als dels sentits externs. De la mateixa manera que el Principi i Fonament busca la indiferència i l'equilibri de l'home davant Déu [EE 23], l'«aplicació de sentits» ens acosta més fàcilment a Déu per tal «d'olorar i gustar amb l'olfacte i amb el gust la infinita suavitat i dolçor de la divinitat» [EE 124.1]. Casanovas adverteix que moltes vegades, al final

del dia, que és quan els EE proposen aquesta contemplació, ens adormim, i els sentits s'engolfen sense voler alçar els ulls al cel i tanmateix hem de recordar que només correspon a Déu entrar, sortir i causar en les ànimes tota mena de sants efectes sense causa precedent [EE 330].

Erich Przywara (1889-1972)³¹

Przywara situa els EE enmig de l'eclipsió dels grans místics i teòlegs del segle XVI.³² Considera que estan formats per un ordenament intern semblant a la litúrgia de les hores on les matines són el primer exercici, els laudes el segon, les hores prima, tertia i sexta corresponen a la Missa que és el tercer exercici, l'hora nona i els vespres corresponen al quart i, finalment, les completes són l'«aplicació de sentits».

Aquest teòleg considera que els EE contenen una terna de maneres d'orar: la meditació, la contemplació i l'«aplicació de sentits». Ell considera important que l'inici d'aquesta darrera manera de pregar es concreti sobre la matèria de l'Encarnació i el Naixement de Crist, en el context de la segona setmana. En començar amb l'Encarnació i la infància de Crist, es facilita que acompanyem el Senyor i, més tard, que el temps d'elecció correspongui amb el temps d'adulthood de Crist.

Aquest autor entén el Naixement com el dia de la pobresa. Un misteri que cal veure [EE 114.1], mirar, contemplar [114.2] i considerar [116.1] talment com un naixement i per tant inaudit, ja que en ell, Déu, en qui tot subsisteix, pateix la separació de la mare i el risc inherent al naixement en

si. Przywara fa notar que si bé el primer punt és veure les persones com si hi fóssim presents [114.2] i el segon és mirar, advertir i contemplar el que parlen i treure'n algun profit [115] s'haurien d'oïr lloances i glòries i en canvi no se sent res. Se sent el no-res. En escoltar el no-res en un nou silenci, som portats a un nou naixement en Crist que és el més significatiu d'aquesta pregària.

Mentre que la tercera i la quarta contemplació són repeticions, la cinquena aprofita de passar els cinc sentits de la imaginació per la primera i segona contemplació [EE 121.2]. Aquesta aplicació permet adquirir coneixement espiritual en reflectir la contemplació en un mateix i buscar de treure'n profit. Przywara veu aquest punt de la reflexió com un conjunt de contraposicions; això vol dir que hem de veure [122] la pobresa en què cau Déu i la que em correspon a mi; oïr [123] la mudesa del meu Déu i el destí del seu regne en el silenci angoixant de deixar-me oïr sempre a mi; olorar i assaborir amb l'olfacte i amb el gust [124] per sentir l'amable delicadesa del misteri de l'empobriment, quedar aniquilat i arribar així a una exhalació aclaparada i sense sentit i a un gust a la llengua, un «tot en tot» com un no-res. És llavors quan, sense tenir res, som amos de tot (cf. 2Co 6,10).³³ Finalment, el quart punt és voler tocar amb el tacte els llocs on aquestes persones trepitgen i seuen [125] i amb una abraçada i un bes d'amor a aquest pobre anorreament que ho porta tot, que ho promet tot i que ho conquereix tot, i precisament així i precisament per això, empobrir-se fins al total empobriment i poquesa d'un senzill tocar.

Fridolin Marxer (1925-2009)³⁴

Segons Marxer, la forma de pregar i meditar amb el sentir interior [EE 124] ens introdueix en la capa més interna i íntima del nostre ésser, en les silencioses cambres del cor allà on l'ésser humà sent Déu proper i fins i tot es fa un amb ell. Amb la vista espiritual, Déu il·lumina l'intel·lecte amb una llum tan sublim que l'ésser humà que la rep se sent com un segon Moïses mirant un Déu inherentment invisible amb els seus ulls físics. Amb l'audició, Déu dirigeix les seves exhortacions i inspiracions a la nostra oïda interna i rebem els seus impulsos i locucions en l'entorn de la nostra vida religiosa ordinària. I quan les sentim no cometem l'error de percebre-les com a simples metàfores, sinó com quelcom important. Déu també es comunica mitjançant el sentit de l'olfacte espiritual; amb ell el cor s'omple d'una fragància tan dolça que s'aixeca per anar a buscar aquell de qui reconeix que prové la fragància. El bé rebut per l'olfacte espiritual és un estat de dolçor, seguretat i santedat tal que es poden travessar més de mil dificultats sense descansar.

Amb el gust espiritual, Déu dona a l'ànima la possibilitat d'assaborir les coses de l'esperit de tal manera que les pròpies de la carn es tornen insípides. No ens ha de fer estrany que la pèrdua del gust per les coses terrenals pot passar tant en els principiants de la vida espiritual com en els pecadors en actiu, talment com li succeí al convalescent Ignasi al seu casal de Lloiola. La cinquena manera de comunicar-se Déu amb els homes i de donar-se a conèixer és a través del sentit espiritual del tacte, tocant el centre del cor. Llavors, l'àni-

ma es reconeix ella mateixa tant amb Déu que no pot explicar el que li passa.

En un pas més, portar els sentits és una forma de pregar que concentra el més essencial de l'espiritualitat, i la visualització hi té un pes rellevant. Aquesta manera de fer oració, i com gairebé totes les formes que proposa Ignasi, són una trobada amb Déu que es fa veritable en el servei. Això és d'aquesta manera perquè quan parlem d'oració ignasiana parlem d'una finalitat última amb destinació pràctica que elimina el desordre i troba la voluntat divina.

Marxer adverteix que l'«aplicació de sentits» no és un treball de fantasia lliure ni cap mena de joc de misteri religiós que els sentits veuen amb sorpresa. La gràcia d'aquesta manera de pregar rau en la seva especificitat. Ha de ser vista com una contemplació amorosa i una intuïció afectiva que cal considerar en tot itinerari espiritual. Es tracta del més alt acte espiritual que podem realitzar i del qual les persones poden «treure'n algun profit» [EE 122] «reflectint-se en un mateix» [123]. Marxer considera que l'«aplicació de sentits» és una pregària de «retorn a un mateix» i que «està feta per a un mateix». En algun sentit, s'assembla a la contemplació per assolir l'amor.

Portar els sentits és una contemplació de tipus especial. Per arribar-hi, l'exercitant no necessita pas que la ment ni l'activitat mental s'extingeixin. La nit dels sentits i de l'esperit, considerada un pas necessari pels amants de la pregària, no és un terme ignasià. Al contrari, no podem negar que el món de les idees, és a dir, l'operació de reproduir i de tenir imaginació formativa, crea un ampli espai en l'interior. D'acord amb les instruccions deixades

pel sant, a l'hora de fer els EE sembla que l'aportació i el significat de la imaginació —pel que fa a l'«aplicació de sentits»— seria com el d'un ball que inicia un acte festiu. I podem assumir, com va suggerir Polanco en una primera lògica interna d'aquesta manera d'interpretar l'«aplicació de sentits», que mirar i escoltar les persones que abracen i que besen els llocs sagrats pren un valor real per a l'exercitant. El paper de la imaginació consisteix no només a detectar l'objecte, sinó també a transcendir-lo i, així, podem arribar a sentir la mateixa olor i el mateix gust de la divinitat i la humanitat de Crist. Això vol dir que portar els sentits dona una raó superior, una *superior ratio*, que entra en joc quan preguem en una represa sobre l'ús dels cinc sentits externs [EE 247] que es relaciona internament amb la imaginació.

Aleshores, es constaten dos nivells de profunditat; en el pla superficial, aquesta pregària ens facilita passar d'una forma real i externa a una altra de més imaginativa i interna del món material. El significat real i important de l'acte de pregar en el pla més superficial està en la immediatesa amb què les qualitats dels sentits corporals reaccionen de manera sensible. Pel que fa al pla profund, l'«aplicació de sentits» permet acostar-nos a una forma plenament espiritual d'oració. Els fruits d'aquesta darrera manera de pregar esdevenen un sentiment directe, integral i tangible de percebre, aprendre i comprendre la realitat, ja que en l'acte de pregar a un nivell superior la sensació rebuda es torna fèrtil, crea llenguatge interior i un contingut espiritual en forma d'imatge simbòlica. Llavors, la pregària esdevé paràbola creada i su-

posa un enriquiment per a la vida espiritual de l'individu.

François Marty (1904-1994)³⁵

Aquest autor considera el llibret d'Ignasi una forma de *lectio divina* feta *lectio evangelica* que permet sentir i assaborir internament les coses sense acumular coneixements [EE 2.4]. En aquesta *lectio* no és saber molt el que sadolla, sinó sentir i assaborir internament les coses [EE 2.5] mentre Déu ens instrueix. Ignasi vol que l'exercitant no trobi tant el saber propi del coneixement empíric com «un gust interior» i un «sentit últim» que l'acosti a l'interior de les coses.

Els EE d'Ignasi són una eina per sentir i assaborir internament les coses, i la seva pràctica desenvolupa de manera insistent l'espiritualitat i la interioritat que el «portar els sentits» s'encarrega de relligar. L'«aplicació de sentits» forma part de l'entrellat de repeticions que se succeeixen amb l'anar i venir de consolacions i desolacions. Però no es tracta de repetir la matèria sabuda a cor què vols, sinó que en portar-hi els sentits es transformen les repeticions en una eina espiritual que al final del dia promou tossudament el ressò interior assolit fins a convertir-lo en una nova actitud de vida que esdevé un estil vital pròpiament ignasià. Aquesta forma de pregar l'hem de considerar matèria pròpia de tots els EE i un mapa de ruta essencial, del qual s'ha de servir l'exercitant per progressar interiorment en el camí espiritual vers el Senyor.

En la primera setmana, els EE combinen determinats passatges bíblics i

meditacions relacionades amb les facultats de la memòria, la intel·ligència i la voluntat. En canvi, en la segona setmana i les següents, més centrades a meditar i contemplar l'Evangeli, constitueixen un entorn més favorable per a la receptivitat. És justament en la primera contemplació (i després en la segona) d'aquella segona setmana quan apareix per primera vegada en els EE la pràctica de reflectir sobre un mateix per treure'n profit [EE 106-108] i també per primer cop aprofitar el passar dels cinc sentits de la imaginació [121]. Així, els sentits que es treballen formen un conjunt que s'afegeix a continuació de les repeticions amarades de consolacions i desolacions. Aquí, l'«aplicació de sentits» té el paper de transportar les repeticions fins a l'infinit, de tal manera que acaba construint-se aquella nova vida d'estil ignasià.

Tot això es fa posant la vista en les persones [122], la qual cosa suggereix una contemplació detallada del que fan tot observant-ne allò que és visible i allò invisible; aquella visibilitat es pot contemplar en les representacions imaginatives que es poden donar, com pot ser pouar aigua al costat de la cova de Betlem. El pecat és quelcom que pot ser valorat per a la contemplació en un entorn invisible.

A continuació, l'oïda es fa servir per entendre les paraules que diu l'Evangeli [123] i el que fan les persones. Tot seguit, trobem l'olfacte i el gust [124], i finalment apareix el tacte [125]. Marty veu la promoció d'un moviment de l'experiència sensible cap a l'interior amplificant el que els sentits han rebut mercès a l'expressió «reflectir en mi mateix» que s'esmen-

ta nou vegades³⁶ en els punts de les dues jornades inicials de la segona i la tercera setmana. Curiosament, Ignasi només parla una sola vegada del sentit de la imaginació, en la introducció de portar els sentits el primer dia de la segona setmana [EE 121,2], i ho fa en el marc de la composició de lloc, que és una fórmula de composició mental que constitueix un cos únic de dotze textos amb indicacions breus, excepte el primer que és una mica més extens.³⁷

Segons Marty, el portar els cinc sentits apareix com un mapa de ruta

que pertany a allò essencial del desenvolupament espiritual. En aquest mapa, el que resulta més important és veure que hi ha una progressió en l'encaminament de qui s'exercita; hi ha una conformació estructural interna de l'exercitant en què primer trobem les persones, després les paraules i finalment els fets. Així, l'«aplicació de sentits» ens assegura dirigir l'exercitant en primer lloc vers la humanitat del Senyor, després fins a la seva paraula i finalment reflectir Crist en l'actitud del seu deixeble.

LA IMPORTÀNCIA DE L'APLICACIÓ DE SENTITS

El fet que Ignasi situés al final de cada dia, durant una hora i al llarg de tres quartes parts dels EE, la contemplació de l'«aplicació de sentits» assenya-la que quelcom de molt important rau en la seva pràctica i ens recorda el seu valor i el que suposa negligir-la o deformar-la.

L'«aplicació de sentits» com a clau de volta dels EE

Els EE ensenyen que tots els sentits de què disposa la natura humana són objecte de gràcia, i que cal considerar-los eines privilegiades d'ús espiritual. Ignasi, assimilant experiència i coneixements, ho integrà tot plegat amb abundància i transversalitat dins del recorregut dels exercicis fins al punt que dues terceres parts dels números del llibret estan relacionades amb els sentits. Així, sembla important que considerem aquesta forma de contemplació com una necessària font d'espiritualitat i un marc conceptual de primer ordre per accedir a la comprensió de l'espiritualitat ignasiana i als fruits espirituals dels EE.

L'«aplicació de sentits», al final de cada dia de l'exercici espiritual, de reflectir en un mateix, permet a l'exercitant transcendir-se interiorment [EE 121-125, 132-134, 159-161]. Aquí, els sentits es veuen transcendits i ultrapassats en les seves capacitats mentre l'exercitant sent i assaboreix les coses internament [2]. Aquí, s'esbatanen tots els sentits més enllà de la seva funcionalitat habitual i, ajudats i acompanyats per la gràcia, s'accedeix a un coneixement espiritual de la manifestació de Déu, una categoria radical de pura gratuïtat i pau. Un no-camí vers Déu.

Talment com li passa a un raig de llum provinent del sol que en travessar un prisma es comprova que és una barreja de tots els colors de l'espectre

visible, l'«aplicació de sentits» permet gustar i assaborir l'espectre dels moviments de l'Esperit al llarg del recorregut dels EE de manera profusa i infusa esdevenint-ne la clau de volta física i espiritual.

Per la seva abundosa i travessera presència dins del recorregut dels EE, l'«aplicació de sentits» és una de les claus de volta dels EE a desgrat de la seva exigua redacció original i d'un contingut ambivalent que cultiven l'especulació i dificulten la formació d'una teoria que la interpreti. Això vol dir que deixa a les mans de l'exercitant i del seu acompanyant descobrir i discernir els tresors espirituals a què dona accés, d'acord amb el parer de Polanco.

L'«aplicació de sentits» com a *progressio interior*

L'«aplicació de sentits» és una invitació de sant Ignasi a relligar interiorment tot el que s'ha pregat durant el dia. La pregària que clou una jornada d'oració crea una via d'accés espiritual a madurar i a discernir la voluntat de Déu. Amb aquesta perspectiva és bo que tant qui acompanya com qui fa els EE tinguin en compte el que es va copsant amb aquesta forma de sobrecontemplació en tant que indicador d'un itinerari interior. En realitat, dins d'una dinàmica d'EE, haurem d'estar sempre ben atents a les troballes que deriven d'aquesta manera de pregar.

Així, a foc lent i amb una cadència diària, es percep interiorment el moviment de l'Esperit d'una manera activa i relacional. La persona que s'hi exercita és convidada, de la mateixa manera com ho faria un mestre d'escola amb

un alumne i com feu Déu amb Ignasi, a bastir una lenta *progressio interior*. Com si contempléssim un quadre. En primer lloc, es tracta de contemplar una a una totes les figures que conté, fixant-nos bé en el lloc que ocupen, la forma i el color que tenen en relació a la llum que reben. Cada detall del quadre agafa un grau d'importància diferent segons li és donat a cada persona. A continuació, veurem el conjunt del quadre amb totes les seves figures, formes i colors jugant amb la llum i l'ombra. Aquí l'obra adopta una nova dimensió segons la percepció de cada persona, tal com li és donat de sentir i assaborir interiorment. Finalment, un cop contemplats els objectes particulars i el conjunt del quadre, podem assaborir l'obra en la seva globalitat. És llavors quan, copsada la peça, copsem l'autor, en l'enllà de l'art pintat. És aquest el temps de l'«aplicació de sentits».

Així, els sentits corporals i els espirituals, treballant plegats i sense poder distingir la funció i la transcendència d'uns respecte dels altres, talment com si fossin el cos únic d'un prisma traspasat per la llum natural, es veuen ultrapassats mentre es crea un espai interior nou i ample, un novell sentit i una sensibilitat crescuda i amplificada. El quadre, com un prisma, es delata i delata l'autoria de manera diferent en cada persona segons li és donat de sentir i assaborir interiorment. L'«aplicació de sentits» crea un espai d'identitat espiritual propi amb un nou estatus espiritual, desvetlla la vida espiritual i és l'esdevenidor d'una font inesgotable de vida interior.

Aquesta manera de pregar converteix els EE en una *lectio evangelica*

que obre pas al sentir i assaborir les coses internament, en un no-camí més enllà del que ja ho fan les contemplacions i les repeticions. I tant és així que l'exercici continuat d'usar els sentits i repetidament aplicar-los incentiva una actitud de vida transformada exactament com ho expressa la constitució *Lumen Gentium*,³⁸ quan afirma que en rebre el cos i la sang de Crist «passem a ser allò que rebem».

L'«aplicació de sentits» com a *metapregària*

Aquesta forma ignasiana de pregar planteja, en la seva globalitat, el tema dels sentits, que és de molta actualitat. Els darrers anys, en el món acadèmic i social, tot el que té a veure amb els afectes, les emocions, els sentiments i tot el món vinculat amb els sentits i l'oració ha pres molta rellevància com a dimensió humana definitòria de la nostra naturalesa i com a clau de comprensió per entendre i resoldre problemes socials.

Hugo Rahner parlava de l'existència d'una *metahistòria* que permet la coincidència d'intencions i d'accions entre dues persones que ni es coneixen ni conviuen juntes. És a dir, seria com si una persona pregues davant d'una icona religiosa amb una senzilla espelma i no hagués estat mai a Taizé ni conegués aquell espai ecumènic. Doncs bé, si relliguem tot el que hem dit fins ara en relació al portar dels sentits podem afirmar que estem davant d'una *metapregària*, una mena de trampolí que ens impulsa a assimilar els bocins de saviesa dels textos revelats. Considerar la fe cristiana en la perspectiva

d'aquesta *metahistòria* revela la pregària del portar dels sentits com l'encesa de motors d'una petita revolució dins del nostre cor. Amb aquesta revolució aconseguirem que el llenguatge de les imatges sensibles, dels sentits propis i de l'ànima ens renovin com una nova pasqua fora del temps pasqual.

Per les seves arrels mil·lenàries i per la rabassa on ha crescut, aquesta manera de pregar proporciona a la nostra espiritualitat un alè natural, enllà de l'experiència sensible. Buscar la transcendència dels sentits és recomanable pel mateix caràcter biològic que tenen i pel tarannà sempre inacabat de la nostra espiritualitat. De fet, aquesta experiència de transcendència ben present en altres tradicions religioses, ofereix plena llibertat a la persona que prega i ajuda a articular el propi llenguatge de la fe i a il·luminar amb nous matisos el seu camí existencial. És en aquest sentit que l'«aplicació de sentits» és un dels elements de l'ecumènica identitat cristiana.

Retrobar l'«aplicació de sentits»

Aquesta manera de pregar resulta profitosa quan en l'entorn es donen les condicions favorables per a la continuïtat, la progressivitat i la intensitat espirituals pròpies i inspirades dels EE. Així, la millor manera de pregar amb l'«aplicació de sentits» pot tenir lloc durant els exercicis del mes sencer, però també es podria fer realitat en els de vuit dies. De la mateixa manera, és veritat que aquesta tripleta de necessitats esmentades també es poden trobar —i sovint amb més presència— durant la realització d'uns exercicis en la vida

ordinària, en entorns d' experiència espiritual profunda i en les activitats espirituals que se'n poden derivar.

Ben mirat, es tracta d'una manera de pregar amable i emmotllable a molts entorns on l' espiritualitat es treballi de manera regular i reglada. Les condicions personals, econòmiques, socials, religioses i de la salut de la persona que prega no suposen cap impediment, i potser l'únic factor a considerar seria el de tenir una edat apropiada i la constància necessària. Per practicar-la es poden tenir els ulls oberts o tancats, no cal anar vestit amb cap mena de roba en concret, ni moure's d'una manera determinada, ni cal crear un ambient precís amb llum o penombra definides, música especial o olor peculiar. Ni tan sols la posició que adoptem (asseguts, dempeus, amb els braços en creu, estirats al llit o a terra...) ni els objectes que ens poden enronnar, ni la companyia que ens pugui esguardar ni l'edifici on ens trobem ni la geografia que ens envolti en realitzar-la són importants.

És bo assenyalar que la corporalitat agafa cada vegada més importància en el camí espiritual de les persones i encara més quan Ignasi ho deixa per escrit en el seu llibret d'EE. Tot això adopta una rellevància especial pel fet que vivim en ple desenvolupament tecnològic de l'ús de les dades massives dedicades a la imatge, el so, la realitat virtual i la intel·ligència artificial. Sense cap mena de dubte, la combinació

d'aquestes eines amb la potencialitat del cos i el comportament dels nostres sentits pot contribuir a millorar la nostra vida i el creixement interior. Tanmateix, i com ens ha mostrat molta vegades la història, el sol maneig inapropiat dels sentits, en combinació o sense de la participació de la tecnologia, pot tenir un efecte humà devastador.

En l'entorn de la primera meitat del segle XXI, el sorgiment d'una nova pastoral mistagògica basada en l'ús continuat i profund de tots els sentits de què disposem de manera natural i en la seva aplicació constant en la nostra quotidianitat pot millorar el propi coneixement individual i facilitar la corporalitat, la interiorització, l' espiritualitat, la pregària, el compromís amb el món i amb la vida eclesial en la idèntica direcció que suposa el procés d'aprofitament espiritual que afavoreixen els EE i totes les formes actuals i derivades que tenim de fer-los.

Pregar amb l'«aplicació de sentits» se'ns ofereix com un viatge lúcid i savi a l'interior de la nostra ànima que facilita l'accés a la darrera frontera sensorial abans de trobar el no-camí vers Déu. Això el converteix en una eina espiritual de primer ordre al servei de la disposició individual i col·lectiva que, a banda d'inspirar la nostra vida, pot contribuir i ajudar al necessari retrobament espiritual de les grans religions en un entorn de recerca interreligiosa.

1. La traducció llatina de la *Vulgata* va substantivar, indicant «aplicació de sentits», el que al text autobiogràfic anomenava «portar els sentits» i «passar els cinc sentits», que són les expressions genuïnament ignasians i que expressen millor el pensament del sant. Així, el treball actualitza el que esdevindria d'una traducció directa de la *Vulgata* «el portar dels sentits» que avui en dia sembla una construcció forçada o ambigua. Així, utilitzem la forma «Portar els sentits» que presenta la traducció de Ramon M. Torelló en la versió publicada el 2018. *Ignasi de Loiola, Exercicis Espirituals*, Barcelona: Fragmenta.
2. ANÒNIM (1992). *Poema de Gilgamesh*, Madrid: Teenos, p. 159: «Toca aquest home perquè despertí, perquè retorni sa i estalvi pel camí que l'ha dut fins aquí».
3. HOMER (2006). *L'Odissea*, Barcelona: La Magrana, p. 293: «Vaig parlar així, i a ells se'ls va trencar el cor».
4. Gn 9,16: «Sortirà l'arc als núvols i, en veure'l, recordaré l'aliança perpètua, la meua aliança, la que hi ha entre Déu i tots els vivents, tots els qui viuen a la terra».
5. Gn 3,8: «Quan l'home i la dona van sentir els passos del Senyor, que es passejava pel jardí a l'aire fresc de la tarda, es van amagar entremig dels arbres del jardí, perquè el Senyor no els veïés».
6. Nm 6,22-27: «El Senyor va parlar encara a Moisès. Li digué: Comunica això a Aaron i als seus fills: Beneïu els israelites amb aquesta benedicció: "Que el Senyor et beneeixi i et guardi. Que et faci veure la llum de la seva mirada i s'apiadi de tu. Que fixi damunt teu la seva mirada i et doni la pau"».
7. Is 35,4-7a: «Digueu als qui defalleixen: "Si-gueu valents, no tingueu por! Aquí teniu el vostre Déu que ve per fer justícia; la seva paga és aquí. Ell mateix us ve a salvar". Llavors es desclouran els ulls dels cecs i les orelles dels sords s'obriran. Llavors el coix saltarà com un cérvol i la llengua del mut cridarà com un boig, perquè l'aigua ha brollat al desert, han nascut torrents a l'estepa. La terra ardent és ara un estany, el país de la set és ple de fonts d'aigua».
8. Pr 2,5: «Llavors sabràs venerar el Senyor, arribaràs a conèixer el que Déu vol».
9. Pr 3,5: «Confia en el Senyor de tot cor, però malfia't del propi saber».
10. He 5,14: «L'aliment sòlid, en canvi, és propi de gent adulta, que, gràcies a l'experiència tenen els sentits avesats a distingir el bé del mal».
11. Vegeu MARÉCHAL, Joseph (1937). «Un essai de méditation orientée vers la contemplation», a: *Études sur la psychologie des mystiques II*. Brussel·les: Edition universelle, p. 365-382.
12. DIÀDOC DE FÒTICE (1981). *Els cent consells del pare Diàdoc*, Barcelona: Claret.
13. D'HIPONA, Agustí. *Confessions* I,3: «Tu autem eres intimior intimo meo et superior summo meo»; en català: «Tu ets el més interior del més íntim meu i allò més superior del més alt meu».
14. Vegeu RAHNER, Karl (1933). «La doctrine des sens spirituels au Moyen âge, en particulier chez saint Bonaventure», a: *Revue d'ascétique et de mystique* 14, p. 263-299.
15. DE LA PALMA, Luis (1967). *Camino espiritual*, Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, p. 433.
16. [EE 313.1-2]: «Regles per sentir i conèixer d'alguna manera les diferents mocions que són causades des de l'ànima: les bones per rebre-les, les dolentes per rebutjar-les». L'expressió «els sentits del cos» és purament ignasiana i està present en les anotacions com ho estan els cinc sentits en la primera manera

- de pregar [18.7 238.2]. La primera manera de resar és sobre els cinc sentits corporals [238.2 247.1-2].
17. En català direm «aplicació de sentits», «portar els sentits» o «passar els cinc sentits». (Vegeu la nota 1)
  18. [EE 121] «Veure les persones amb la vista imaginativa, meditant i contemplant en particular les seves circumstàncies». [162] «Escoltar amb l'orella el que parlen o poden parlar»; [124] «Olorar i assaborir amb l'olfacte i amb el gust la infinita suavitat i dolcesa de la divinitat de l'ànima i de les seves virtuts [125]; «Tocar amb el tacte així com abraçar i besar els llocs on aquestes persones trepitgen i s'asseuen» [121-126].
  19. *Directorios de Ejercicios (1540-1599)*. Traducció, notes i estudi per Miguel Lop Sebastián, s.j. (1984), Bilbao-Santander: Ediciones Mensajero-Sal Terrae, p. 154-155.
  20. *Directorios de Ejercicios (1540-1599)*. *Op. cit.*, p. 358.
  21. DE LA PUENTE, Luis (1935). *Meditaciones de los misterios de nuestra Santa Fe*, Madrid: Apostolado de la Prensa, p. 31-61.
  22. Ct 3,6: «Què és això que puja del desert, com una columna de fum que escampa olor de mirra i encens i de totes les espècies exòtiques?».
  23. Rm 12,12: «Que l'esperança us ompli d'alegria. Sigueu pacients en la tribulació, constants en l'oració».
  24. 2Cor 2,14-16: «Donem gràcies a Déu, que, en el Crist, sempre ens porta en el seu seguici triomfal i, per mitjà nostre, escampa a tot arreu la bona olor del seu coneixement. Perquè nosaltres som el perfum que Crist ofereix a Déu i que s'escampa entre els qui se salven i entre els qui es perden: per als uns, és olor de mort que porta a la mort; per als altres, olor de vida que porta a la vida».
  25. Sl 34,9: «Tasteu i veureu que n'és, de bo, el Senyor; feliç l'home que s'hi refugia».
  26. Sv 16,21: «L'aliment que els donaves mostrava com n'ets, de dolç, amb els teus fills, perquè s'ajustava al desig de qui el menjava, s'acomodava al gust de cada un».
  27. Sl 19,10-11: «Venerar el Senyor és cosa santa, dura per sempre; els determinis del Senyor són ben presos, tots són justíssims. Són més desitjables que l'or fi, més que l'or a mans plenes; són més dolços que la mel regalimant de la bresca».
  28. La paraula *Anagogia* deriva del grec *anagoge*, que correspon a l'acció d'elevant; en l'entorn bíblic, l'ús d'aquest mot permet donar als textos sagrats el sentit referit a una realitat celestial.
  29. DE LA PALMA, Luis (1967). *Obras del Padre Luis de la Palma. Camino espiritual*. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, p. 384-390.
  30. CASANOVAS, Ignasi (1931). *Introducció als Exercicis Espirituals de sant Ignasi de Loiola, III: Teoria i preparació*, Barcelona: Foment de Pietat, p. 194-222.
  31. PRZYWARA, Erich (1964). *Deus semper maior. Theologie der exerzitten*, Munic: Verlag-Herold-Wein.
  32. Martí Luter (1483-1546), Joan Calví (1509-1564), Ignasi de Loiola (1491-1556), santa Teresa de Jesús (1515-1582) i sant Joan de la Creu (1542-1591).
  33. 2Co 6,10: «Ens veuen entristits, però sempre estem contents; ens tenen per miserables, però n'enriquim molts; sembla que no tenim res, però som amos de tot».
  34. MARXER, Fridolin (1963). *Die inneren geistlichen Sinne, Ein Beitrag zur deutung ignatianischer mystik*, Friburg: Herder, p. 38-47.
  35. MARTY, François (2005). *Sentir et goûter. Les sens dans les «Exercices spirituels» de Saint Ignace*, París: Les Éditions du Cerf.
  36. EE 114,3, 115, 123, 124,2, 194,1, 234,3, 235,3, 236,2 i 237,2.
  37. EE 47, 1, 3, 5; 55,3; 65,3; 91,3; 103,1; 112,1; 138,1; 151,1; 192,1; 232.
  38. http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_sp.html.

«Ajudar» és el verb amb què Ignasi de Loiola expressà modestament el seu gran desig de fer el bé als altres. Sota aquest lema de servei i senzillesa, Cristianisme i Justícia i la seva Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES) ofereixen aquesta sèrie de materials ignasians.

Quaderns EIDES

Darrers títols

- 92. *Pregàries a boca de canó*. L. Espinal
- 93. *Viure en l'esperit*. F. Manresa
- 94. *Jo sol, què puc ser?* C. Marcet
- 95. *Un de tants*. J. M. Rambla
- 96. *Cartes des de l'Altiplà*. J. M. Fernández de Henestrosa (PPH)
- 97. «Preparar i disposar l'ànima» *IEE 1*. J. Casassas, A. Guidonet, D. Guindulain
- 98. *Aplicació de sentits*. R. Abós-Herrándiz

La Fundació Lluís Espinal envia gratuïtament els quaderns EIDES. Si desitgeu rebre'ls, demaneu-los a:

Cristianisme i Justícia
Roger de Llúria, 13. 08010 Barcelona
93 317 23 38, info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

També podeu descarregar-los a:
www.cristianismeijusticia.net/eides

